

előzi a rendezés és a szereplés. Szerencsére mindkettőhöz van kedve és tehetsége. Nálam is változott a sorrend, első az írás, a következő a dirigálás és csak a harmadik a zongorázás.

■ *Miért lett a hangszer csak a harmadik?* – Mert idegesít. Mert nyolc éves korom óta ezzel foglalkozom. Ha készülök egy zongorás koncertre, olyan feszültség van bennem, ami miatt sosem tudok úgy játszani a hangversenyen, mint amire képes lennék. Karmesterként teljesen más a helyzet, akkor a koncerten teljesítek sokkal jobban. A próbákon ugyanis csak kontrollálok, és állandóan szelektálok, hogy mit mondjak el, hogy ne legyen túl sok, és túl kevés se. Mindig az

idővel küzdök, a helyzettel, a pszichológiával, hogy aznap a zenekarnak éppen mire van szüksége. Nem engedhetem el magam. A koncerten pedig nincs más dolgom, mint előadni, ezért akkor dirigálok legjobban. Az együttesek, amelyek nem ismernek, mindig csodálkoznak, hogy kétszer olyan jól sikerül a hangverseny, mint a próbák. Korábban nem adok bele annyit, átélésben sem, mert nem akarom elpuffogatni az összes puska-poromat. De most tényleg az elsődleges feladat az írás, ennek van prioritása.

■ *Hányan fognak megsértődni a könyv miatt?* – Mindenki. Magamról is nagyon bizalmas dolgokat mondok el... Emberien írok egyéb-

ként még arról is, aki a családomnak a legnagyobb károkat okozta, mert megértem a motívációit. A könyv címének ezért először a megértést akartam adni, de végül üzenet lett. Azért, mert mindazzal, ami történt, úgy érzem üzent nekem az élet, s bízom benne, hogy ez az üzenet másokhoz is eljut. Remélem, tanulságos lesz. Sokan azt gondolják csak annak kell pszichológushoz mennie, aki beteg. Young azonban azt mondta, a pszichológia az egészségeseknek szól, hogy ne legyenek betegek, én vele értek egyet. Illik tudni, hogy mi történik az ember tudatalattijában, mert az összes rossz kapcsolatnak ez a magva...

R. Zs.

„Adják bele szívüket-lelküket a zenélésbe”

Beszélgetés Vermes Mária hegedűművésszel, 90. születésnapja alkalmából

Vermes Mária hegedűművész-tanár gazdag pedagógiai pályájának állomásai: 1950–57: Székesfehérvári Zeneiskola, 1957–71: Martin-Luther-Universität Halle/Wittenberg, 1971–76: Liszt F. ZTI., Pécsi Tagozat, 1976–81: Liszt F. ZTI Budapesti Tagozat, 1981–94: Liszt F. Zeneakadémia – egyetemi tanár, 1994–2011: Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola. Nevéhez számos kottakiadás (például a 300 év hegedűmuzsikája Szeredi S. Gusztávval közösen) és feldolgozás (többek között Händel g-moll chaconne hegedűre és brácsára) fűződik. Több megvédett zeneakadémiai DLA-disszertáció témavezetője.

■ *Vermes Mária tanárnő betven évig tartó pedagógiai pályája során hegedűsgenerációk sorát nevelte fel. Kislányként mi tetszett meg a hegedűben?*

– Ez nagyon érdekes történet. Először a nővérem kezdett el hegedülni. Mégpedig azért, mert az elemi iskolában a tanító bácsi az énekórát hegedűn kísérte. Az ő játéka annyira megtetszett a testvéremnek, hogy az első énekóra után azzal jött haza, nagyon szeretne ezen a hangszeren játszani. A szüleink rögtön beszéltek a tanító bácsival, Lukács Gyulának hívták, aki nagyon kedves volt és elvállalta a tanítást. Hetente kétszer adott hegedűórát. Egy év után a nővérem kifocamította a lábát és feküdni kellett. Ám elfelejtettek szólni a tanító bácsinak, aki a szokásos időben jött órát tartani. Mikor megtudta, mi történt, azt mondta: „Nem baj, akkor majd a kicsi!” Így kerültem én a hegedűhöz. Voltaképpen már akkor nagyon szerettem volna hegedülni, mikor a nővérem elkezdte a zenetanulást, de azt mondták a szüleim, hogy a hegedű nem ilyen kicsi gyerek kezébe való, nekem még nem szabad. Borzasztó szomorú voltam. Még nem jártam akkor iskolába.

Gyula bácsi nem volt hegedűtanár, de nagyon bensőségesen játszott a hangszerén. Még most is emlékszem arra a gyönyörű hangra, amit kihozott a hegedűből. Ez volt az, ami megszólított bennünket, mi is ezt

szerettük volna megvalósítani. Az ő hatása is talán, hogy sokszor mondom kollégáimnak, minden tanár igyekezzék minél többet mutatni az órákon. Nemcsak technikailag, hanem mutassák meg a hegedű kifejezőképességét. A cél pedig, hogy a növendékek jó értelemben „megirigyeljék” a szép hangzást, és törekedjenek arra, hogy ők is olyan kifejezően használják a hangszert, mint a tanáruk.

Eltelt hat hét, mire a nővérem felállhatott. A tanító bácsi akkor azt mondta – amit nem fogok megérteni sohasem –, hogy most már túl vagyok a kezdeti nehézségeken és kár volna abbahagyni. Azért nem értem ezt a mondatot, mert tanárként minden fokon tanítottam, és nagyon jól tudom, hogy hat hét után még nincs túl a növendék a „kezdeti nehézségeken”. Ez nagyon kedves mondat volt tőle, ami máig megmaradt bennem, de érteni nem fogom. Gyula bácsiban óriási becsületesség is volt. Három év után azt mondta a szüleimnek, hogy ő ennél többet nem tud, keressenek nekem egy hivatásos tanárt, mert ő szeretetből tanított hegedűt. Szívesen gyakoroltam, és a szüleim biztattak, hogy érdemes. A nővérem is sokáig hegedült még aztán, de a nyelvek még jobban vonzották és végül magyar–latin–görög tanár lett. Sokszor beszélünk vele zenéről és játszottunk együtt duókat a későbbiekben is, mivel a család nagyon szerette, ha mi

Vermes Mária és egykori fehérvári növendéke, Dr. Kovács István 2013 augusztusában

ketten hegedülünk. Édesapánk végigbön-gészte a zeneirodalmat, hogy mi az, amit el tudunk játszani. A klasszikus duóirodalom nagy részét eljátszottuk.

■ *A szülők muzsikusok voltak?*

– Egyikük sem. Édesapám ügyvéd volt és a nővéremmel együtt ő is elkezdte a hegedű-tanulást, mert nagyon kedvelte ezt a hangszert. Szüleim mindketten nagyon szerették a zenét. Nyaralásaink alkalmával sok időt töltöttünk együtt, ilyenkor ők gyakran énekeltek. Ez mindig nagyon tetszett. A zene komoly szerepet játszott az életünkben, de nem mondhatom azt, hogy ez csábított a zene felé, hanem, mert a zene szép és mert élveztem. Sok mindenben átsegített. A hábo-rú – mint általában – a mi családunk életébe is beleszólt. Egyszer, amikor a Szondi utcá-ban hullottak a bombák, egyedül voltam otthon, éppen gyakoroltam és nem hallot-tam semmit a bombázásból. Az egészet vé-gig hegedültem. Mikor hazajöttek a szüleim és a nővérem, kérdezték, lementem-e az óvóhelyre, a pincébe. Csodálkoztam, miért kellett volna lemennem. Annyira elmélyül-ten gyakoroltam, hogy a nagy zajból, rázkó-dásból semmit nem érezkeltem.

■ *Mikor vált bizonyossá a zenei pálya?*

– Gábrriel Ferencnek köszönhetem, aki ze-neakadémiai tanárom volt. Nagyon sok ki-tűnő hegedűst adott a világnak. Velem meg volt elégedve, szívesen tanított és jól tud-tunk együtt dolgozni. Az ő osztályában sok jó példát láttam magam előtt.

■ *Ki volt Gábrriel Ferenc?*

– 1922-től 1959-ig tanított a Zeneakadé-mián, Hubay Jenő iskolájához tartozott és hosszú ideig a Hubay Vonósnyegyes máso-dik hegedűse volt. Sok mindenben követte mestere tanítási elveit.

■ *Tanárnő zeneszerzést is tanult, mégpe-dig Viski Jánosnál.*

– Engem nagyon érdekelt a zeneszerzés. Nem mintha az lett volna a vágyam, hogy egyszer majd komponáljak és zeneszerző legyem belőlem, hanem szerettem volna megismerni, hogyan „működik” a kompo-nálás.

■ *Kodály Zoltán nevét is a tanárai között találjuk.*

– Mi voltunk az első évfolyam, akiket Ko-dály népzeneire tanított. Akkoriban még nem volt jegyzet, nem volt könyv, semmi nem volt, úgyhogy mi voltunk az „úttörők”. Kodály nagyon következetes tanár volt. Ta-nításának másik alapvető jellemzője volt tö-reetlen hite abban, hogy népzenei alapokkal mindenki hozzáférhet a zenéhez. Azzal a módszerrel – amit ő maga sohasem neve-zett „Kodály-módszernek”, a relatív szolmi-zálással – a kottát nem ismerőknek is meg tudta tanítani a zenei lapról olvasást. Na-gyon magas követelményeket támasztott ta-nítványaival szemben. A vizsgára száz népdalt kellett megtanulni és elemezni, abból tizenötöt választott ki. Nekem ráadásul nagy hátrányom az abszolút hallásom. A mások számára praktikus relatív szolmizá-ciót nekem magamban folyton transzponál-nom kellett.

■ *Tanárnő zeneakadémiai tanulmányai-nak kezdetén még Dobnányi Ernő volt az intézmény igazgatója. Van Dobnányi Er-nővel kapcsolatos személyes élménye?*

– Emlékszem, mikor megjelent a Zeneaka-démia folyosóján, akkor ott „egy oktávval feljebb” ment a hangulat. Nagy pillanat volt. Feltétlen tiszteletnek örvendett a diákok kö-rében is, áhítat vette körül. Bár a Zeneaka-démia első emberét akkoriban „csak” fő-igazgatónak hívták, mégsem a cím számí-tott, hanem az, hogy az óráin úgy mutatott, úgy játszott, mint a koncertteremben. Igaz-gatósága alatt hihetetlenül sokat tett az in-tézményért és tanulóért. Mindig részt vett a művészképző felvételi vizsgáin, ahol téved-

hetetlen volt a zenei tehetségek felismerésé-ben. Jó, hogy manapság egyre többet hall-hatók a művei koncerteken, rádióban. Ma-gam is sokat játszottam Dohnányi op. 21-es cisz-moll hegedű-zongoraszonátáját.

■ *Milyen művek szerepeltek a diploma-koncert műsorán?*

– J. S. Bach g-moll szólószonátája, a Men-delssohn-hegedűverseny, Ravel Tzigane, Paganini Boszorkánytánc című kompozíció-ja és még több apró darab, amire már nem emlékszem.

■ *Friss diplomásként Székesfehérváron folytatódott a pálya.*

– 1950-ben mentem Székesfehérvárra. Előtte három évig szabadúszó voltam és ak-kor nagyon sokat koncerteztem. Szép volt. Hívtak a mai Bartók Konzervatórium előd-jébe is, de nem akartam magam elkötelezni a minden napi délutáni tanítással (mivel ott délelőtt zajlott a közismereti oktatás). A szé-kesfehérvári tanítást úgy is meg lehetett ol-dani, hogy két teljes napra mentem. Egész nap tudtam dolgozni, mivel felnőtt növen-dékeim is voltak, akikkel délelőtt foglal-koztam. Nagyon jó tanári gárda volt ott akkoriban és Szekeres Kálmán igazgató nagyszerűen vezette az iskolát. Életet tudott lehelni az iskolába, rangot adott az intéz-ménynek. Nem csoda, ha örte lejöttek a ta-nárok Pestről Fehérvárra. Az ország legjobb hangszeres művészeit tudta tanári kara szá-mára megnyerni. Az ottani oktatásban ze-nekari gyakorlat is volt a hangszeresek szá-mára, így az életre készülhettek fel.

■ *Milyen volt Fehérváron tanítani?*

– Nagyon jó. Családi volt a hangulat, ám a munkát mindenki nagyon komolyan vette.

■ *Mi volt az oka, hogy 1957-ben más irányt vett Tanárnő pályája?*

– Időközben az NDK-ból karmesterek és különböző zenei korifeusok jöttek magyar zenészeket meghallgatni, mivel elsősorban vezetőképes muzsikusra volt szükségük. Engem és Szeredi S. Gusztávot is behívtak próbajátékra. Eredetileg három évre szer-ződöttünk, végül tizennégy év lett belőle, de rendszeresen hazajártunk Magyarországra. S még el nem felejttem: 1950 óta működött a Magyar Hárfás Trió, melynek tagjai Szeredi S. Gusztáv (brácsa), Molnár Anna (hárfa) és jómagam voltunk. Így mentünk ki, illetve Molnár Anna már júliusban kiutazott Hol-landiába, ugyancsak egy zenei meghívás-nak köszönhetően. Később az NDK-ban ta-lálkoztunk.

PORTRÉ

■ *Nem minden napi ez a hangszer-összeállítás. Mi szerepelt a repertoáron?*

– Elsősorban azok a barokk művek, melyeknél a billentyűs hangszert hárfá is helyettesítheti, ugyanis a hárfá nagyon jól illik a vonós hangszerekhez. Sokat dolgoztunk a műsorok kialakításán. Harminc évig játszottunk ebben a felállásban, végül a Szeredi-Molnár házaspár halála miatt szűnt meg a Magyar Hárfás Trió.

■ *Mi adta az ötletet az együttes magalakulásához?*

– Egy Saint-Saëns-darab, a Fantázia hegedűre és hárfára és jó néhány klasszikus hegedű-brácsa darab. A sok barokk kompozíció mellett – amit alternatív hangszerelésben hallhatott tőlünk a közönség – számos kortárs darabot is előadtunk. Ezek közül jó néhányat kifejezetten nekünk, erre a három hangszerre írtak a zeneszerzők, például Szokolay Sándor, Maros Rudolf több művet is, Kósa György, Farkas Ferenc, Percy Young, Vaclav Felix, Balassa Sándor.

■ *Tanárnő minden szinten tanított. Székesfehérváron alsófokon, az NDK-ban és itthon, a Zeneakadémián felsőfokon, a nyugdíjas években pedig középfokon.*

– Igen. Halleban a Martin-Luther Egyetem zenei fakultásának docense voltam, 1957 és 1971 között. Ez nem zeneművészeti főiskola, hanem az ottani zenetudományi intézet egyik elágazása, ahol a hegedű főtanfolyamokon tanítottam leendő zenetörténészeket, zene-tanárokat, vagy azokat az egyetemistákat, akik egy bizonyos szintet elértek a zenetanulásban és szerették volna hasznosítani tudásukat az egyetemi zenekarban. Az egyetemi zenekarral nagyon szoros kapcsolatot áptunk. A tanításban teljesen szabad kezdet kaptam, saját módszerem szerint taníthattam. A növendékeimmel kölcsönösen szerettük egymást. Még most is van olyan tanítványom, aki legalább egyszer egy évben meglátogat (ő végül szívsebész lett). Egy másik növendékem Rostockban lett kémiaprofesszor az egyetemen, vele máig levelezek. Volt, aki idejött nászútra.

Ezzel egyidejűleg a hallei Händelfestspiel-Orchesterben szóló-koncertmesteri feladatot is elláttam. Nyelvi problémáim nem voltak. A nővéremmel az ország legnagyobb leánygimnáziumába, az Andrássy úti Mária Terézia Gimnáziumba jártunk (a régi Zeneakadémia másik sarkán), ahol nagyon jó volt a nyelvoktatás.

■ *Miben különböznek a németek tőlünk?*

– A német emberek általában nagyon muzi-

kálisak. A muzikalitást illetően szerintem fölöttünk állnak, de nincsenek olyan kiugró tehetségeik, mint nekünk. Nálunk nagyobb az „amplitúdó”. Még egy dolog: nagyon szorgalmasak. Ha leckét kapnak, azt akkor is megcsinálják, ha nincs kedvük hozzá. Sokszor megmosolyogtató ez a kötelesség-tudat. Nálunk vagy lelkesedik valaki, vagy a sarokba dobja a hangszerét. Ez nagyon nagy különbség a két nép mentalitása között. Az biztos, hogy ott az általános zenei műveltség az átlagnívó felett van.

■ *Tanárnő hogyan építette fel a hegedű-órát, mit kért a tanítványoktól?*

– Először azt, ne arra gondoljanak, hogy ott vagyok, mindent játszsanak úgy, mint a napi gyakorláskor. Skálát, etűdöket mindig kértem, úgy, ahogy otthon is csinálták, hogy lássam, hogyan gyakoroltak, bár azt minden hangból lehet hallani. Általános tanítási recept nincs, személyre szabottan, a tanuló képességeit szem előtt tartva, egyedileg kell felépíteni az órákat. Nagyon fontosnak tartom a jó gyakorlást. Sokan még akkor sem tudnak jól gyakorolni, mikor már felsőfokon tanulnak. Ezen nagyon sok múlik. A másik fontos dolog, hogy jó legyen a hegedűs tartása. Nem a hegedűtartás, hanem egyáltalán, a testtartása, hogy minden pillanatban oldott és „ugráásra kész” legyen. Ez kell a zenében. Sokszor mondtam is a tanítványaimnak, hogy amikor kezükbe veszik a hangszert, akkor gondolják azt, hogy egy bűvös kör van körülöttük: csak ő és a hangszer – majd a kompozíció –, semmi más nem létezik. Akkor lehet valakinek egyéni kisugárzása. A legutóbbi időig tanítottam. 1994-ben mentem nyugdíjba a Zeneakadémiáról. Akkor kért fel Záborszky Kálmán, a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola igazgatója, hogy menjek hozzájuk tanítani. 2011-ig jártam be a Columbus utcába. Érdekes volt szembesülni azzal, hogy több ott tanító kolléga is egykori tanítványom volt. Egyáltalán, nincs jóformán olyan zenekar Európában, ahol ne lenne egykori tanítványom. Az is érdekes, hogy növendékeim közül sokan választották később az orvosi pályát.

■ *Állítólag a zene és a gyógyítás igen közel állnak egymáshoz.*

– Valóban. Még zeneakadémista koromban történt, hogy a tanárom megkérdezte, volna-e kedvem egy orvos-kvartettbe beülni primáriusnak. Mondtam, persze, nagyon szívesen. Kedves társaság volt. Kiderült, hogy három ideggyógyász játszott a többi szólamot. Azt mondták, hogy ha nem lenne

zene, akkor már régen saját betegük lennének...

■ *Tanárnő több bemutató szólistája volt.*

– Én mutattam be G. Wohlgemuth Hegedűversenyét, J. Rawp-Raupp németországi szorb zeneszerző Concerto und Essay című művét, melyet nekem ajánlott, mindkettőt lemezre is vettem. Kósa György nekünk (a Magyar Hárfástriónak) írta Miniatűrök című szerzeményét. Kósát még a Zeneakadémián ismertem meg, zongoratanárom volt. A Miniatűrök bemutatójához fűződik egy vidám kis történet, amit maga Kósa utólag mesélt el nekünk. Volt egy baráti házaspár-ismerősünk, akik minden hangversenyünkre eljöttek. Ezúttal is ott voltak, éppen a Kósa-házaspár mögé szólt a jegyük. Mikor a Miniatűröket játszottuk, Kósa odasúgta a feleségének, hogy nem is gondolta volna, hogy ilyen jó ez a darab. Erre a szókimondó hölgyismerősünk megkocogtatta Kósa vállát: „ha nem érdekli, menjen ki” – mondta a szerzőnek. Csak akkor szembesült, kit utasított rendre, mikor a darab végén kihívtuk a zeneszerzőt a pódiumra. A hölgy utána nem győzött tőle bocsánatot kérni...

■ *Bámulatos ez a mai napig tartó vitalitás. Mi a titka?*

– Mindig fiatalok között voltam. Ha az ember a tanítványaival többet van, mint a kortársaival, az fiatalon tartja a szellemet. Jómagam még két éve Finnországban és Horvátországban tartottam mesterkurzust. Másrészt szerencsés géneket örököltem. Édesapánk a halála előtti napon még latint magyarázott, kilencvenhat éves volt akkor, Édesanyám nyolcvanhat évesen az utolsó percig aktív volt. Azt tudom tanácsolni a mai ifjú muzsikuskoknak, hogy adják bele szívüket-lelküket a zenélésbe, nemcsak azért, mert ez is fiatalon tart (ez sem egy elhanyagolható szempont), hanem mert ez csodaszép dolog. Ezt először akkor éreztem, mikor a zeneakadémiai felvételim előtti nyáron Klotildlilgeten (Piliscsaba mellett) nagyon sokat gyakoroltam. A gyakorlósomat meghallották a szomszéd gyerekek. Az egyik kisgyermek azzal a kéréssel jött át, hogy átmennék-e egy kicsit hegedülni nekik. Átmentem. Körben ült tíz-tizenkét gyermek. Azokat a tekinteteket nem felejttem el, ahogy a szemükkel is itták a zenét. Óriási élmény volt látni rajtuk, hogy megértették, mit játszottam, mert ez ugyanolyan közlés volt a zene által, mintha szavakkal tettem volna. Csak a zene könnyebben érthető...

(Kovács Ilona)